

Mi fán terem az EUDR?

A világ erdeinek átalakításával vagy kiirtásával összefüggésben álló áruk és termékek forgalmazása elleni uniós fellépésről

Békésiné dr. Erdey Erzsébet, külkereskedelmi szakjogász

Az Európai Unió valamennyi tagállamában kötelező, közvetlenül alkalmazandó rendelet lépett hatályba 2023. június 29-én. Az Európai Parlament és a Tanácsnak az (EU) 2023/1115 (2023. május 31.) számú, az erdőirtáshoz és az erdőpusztuláshoz kapcsolódó egyes áruk és termékek uniós piacon történő forgalmazásáról és Unióból történő kiviteléről, valamint a 995/2010/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló Rendelete új feladatokat ró a vámhatóságra, a tagállami illetékes ellenőrző hatóságokra és természetesen az érintett piaci szereplőkre, kereskedőkre.

The EU Regulation on
Deforestation-Free Products

Az angol elnevezés rövidítésével „EUDR”-nek nevezett rendelet az erdőgazdálkodók és a fapiaci szereplők tevékenységére is jelentős hatással van. Röviden összefoglaljuk az EUDR néhány fontos jellemzőjét. A jogszabály teljes szövege magyar nyelven is olvasható az alábbi linken: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023R1115>

Felkészülés, rajt

A 995/2010/EU rendelet („EUTR”), amelynek célja az illegálisan kitermelt faanyag és az ilyen faanyagból származó termékek az uniós piacon történő forgalomba hozatalának, illetve kivitelének megtiltása, az EUDR 2024. december 30-tól felváltja.

Egy átmeneti, 2024. december 30. után 2027. december 31-ig tartó időszakban a már hatályát veszített EUTR-t a faanyag és fatermékek egy csoportjára majd még alkalmazni kell. Ez a termékcsoporthoz a 2023. június 29. előtt előállított, 2024. december 30. után forgalomba hozott faanyag és fatermék.

2027. december 31-től – függetlenül az előállítás idejétől vagy a forgalomba hozatal időpontjától – az EUDR rendelkezéseit minden faanyagra és fatermékre maradéktalanul alkalmazni kell, a harmadik országokba irányuló export esetében is. A rendelet hatálya alá tartozó további hat áruféleség (szarvasmarha, kakaó, kávé, olajpálma, gumi, szója) esetében az EUDR ettől eltérő felkészülési időszakot határoz meg.

Mi lesz veled, EUTR? Az uniós szabályozás átalakulásáról

Az EUTR és az EUDR között tartalmi folytonosság állapítható meg, amennyiben az EUDR is folytatja az illegális fakitermelés és az abból származó faanyag kereskedelme elleni fellépést.

Az EUDR azonban nemcsak az illegális fakitermelésből származó faanyag és fatermék forgalmazását és a harmadik országokba történő kivitelét tiltja. A forgalomba hozatal és a forgalmazás előfeltételeit kibővítve, megkívánja a fenti hét áruféleség és származékos termékei „erdőirtás mentességét” úgy, hogy az a termelés, az előállítás földrajzi helyétől az ellátási láncban mindvégig nyomon követhető és ellenőrizhető legyen.

Az „erdőirtás mentesség” elvont fogalma a *jogszerű fakitermelést eleve magában foglalja*, de attól több környezetvédelmi és más feltétel gondos megvizsgálását is megkívánja.

Előírja a forgalomba hozók, a nagy piaci súlyú piaci szereplők, kereskedők kötelező, kifejezett felelősségvállalását az ellátási láncukban forgalmazott áruféleségek EUDR-nek való megfeleléséért és az ezzel összefüggő kellően gondos eljárásokért.

Ami a jogszerűségi feltételeket illeti, az EUDR tiszteletben tartja a FLEGT-cselekvési terv során elért eredményeket. Mint ismeretes, a FLEGT-cselekvési terv

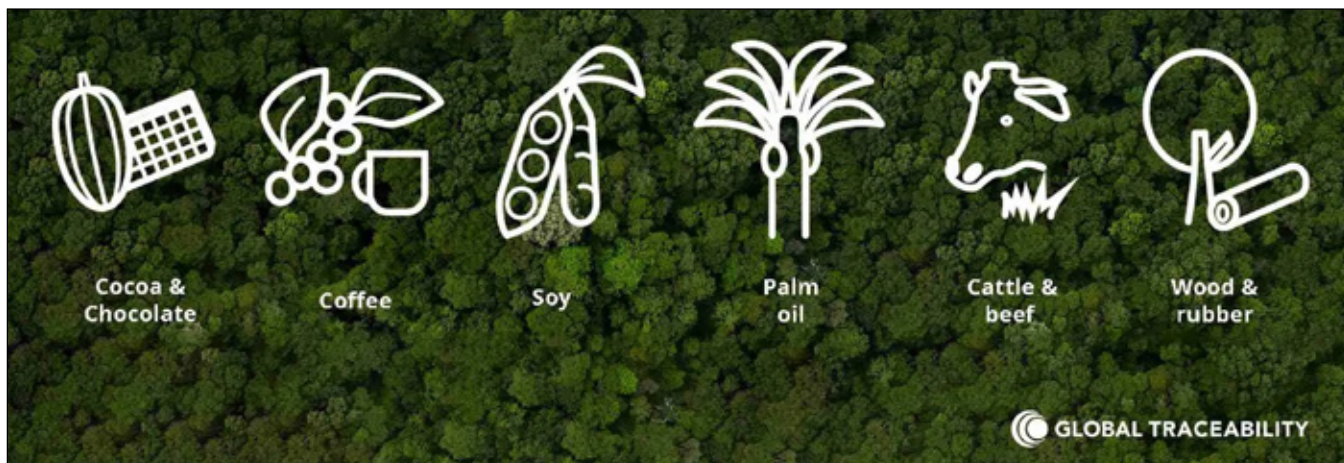
az illegális fakitermelés és a kapcsolódó kereskedelem elleni küzdelemre irányuló 2003-ban kialakított uniós politika részeként jött létre, megvalósításának fő pillérei a FLEGT-rendelet, az EUTR és az önkéntes partnerségi megállapodások harmadik országokkal.

A FLEGT-rendelet (a Tanács 2173/2005/EK rendelete) alapján az EU-val kétoldalú önkéntes partnerségi megállapodásokat (VPA) kötő harmadik országokból származó fa Unióba történő beléptetésének ellenőrzésekor az érvényes FLEGT-engedéllyel rendelkező faanyagok és fatermékek az EUTR, de az EUDR alkalmazásában is úgy tekintendők, hogy teljesítik a jogszerű előállítás feltételét.

Az EUDR hátteréről

Az EUDR egyfelől az Unió környezetvédelemmel kapcsolatos jogi kötelezettségei teljesítésének, klímavédelmi, biodiverzitási és számos egyéb stratégiájának a része, másfelől aktív cselekvés az uniós fogyasztás globális szárazföldi lábnyomának a mérséklésére.

Az EU a maga jelentős fogyasztásával és az EU-ban honos számos vállalkozása gazdasági tevékenysége révén ugyanis kétségtelenül hozzájárult közvetetten a globális erdőirtáshoz, valamint a világ erdeinek szerkezeti leromlásához.

Az EU többek között olyan árukat és termékeket is importál, fogyaszt és forgalmaz, amelyek termelése összefüggésben áll az előállító országokban az erdők területének csökkenésével vagy azok szerkezetének kedvezőtlen átalakításával.

Az EU a világméretű negatív környezeti változásokat – amelyek a trópusi országokban a legsúlyosabbak, de másutt is bőven van teendő – a maga részéről, a maga eszközeivel sürgősen szeretné megállítani. Ezért az EU-ban honos vállalkozások tevékenységét és az EU piacán megjelenő bizonyos árufelések forgalmát a globális környezeti veszélyhelyzetben még olyan áron is szigorítja, hogy az az uniós vagy a tagállamok általi harmadik országokkal folytatott kereskedelemben korlátozásnak minősülhet.

A várható hatások tekintetében megoszlanak a vélemények. A világ erdeinek megóvása és a jogszerűen gazdálkodó, a fenntartható fejlődés iránt elkötelezett piaci szereplők, kereskedők védelme mellett kérdés, hogy vajon az EU piacán a fogyasztók mennyire tartják fenn a fogyasztásukat, és megfizetik-e a „tisztá” ellátási láncokból származó erdőirtásmentes árukat, és az is, hogy a szabályozás okozhat-e az ellátási láncokban fennakadást, árubiányt, áremelkedést, esetleg forgalmazási monopólyhelyzeteket.

Áruk, amelyek árát az erdők fizették meg

A globális erdőszerkezet-romlásért és az erdők területének csökkenéséért a megalapozó hatástanulmányok szerint az olajpálma (34,0%), a szója (32,8%), a faáru (8,6%), a kakaó (7,5%), a kávé (7,0%), a szarvasmarha (5,0%) és a gumi (3,4%), valamint ezek származékos termékei (pl. pálmaolaj, szója takarmány, nyers bőr, csokoládé, bútortstb.) előállítási tevékenysége felelős.

Ezért először ezeknek az áruknak és a kombinált nomenklatúra szerint (KN-kóddal) azonosított származékos termékeinek az EU-s piacon történő forgalomba hozása, forgalmazása, illetve harmadik országba történő kivitelének szabályozása került terítékre.

A jelenleg érvényes KN-kódok szűkség szerint finomításra, kiigazításra kerülhetnek az EU Bizottsága által, ezért ezt a listát folyamatosan érdemes figyelemmel kísérni. A rendeletbe beépített felülvizsgálati mechanizmus alapján két éven belül indokolt esetben újabb, az erdőpusztulással, erdőirtással összefüggésben álló árucsoportok és származékos termékeik is bekerülhetnek a szabályozott listába.

Éles helyzetben

Az uniós piaci szereplők, a kereskedők az EUDR 3. cikkében foglaltak értelmében csak erdőirtásmentes árukat és termékeket importálhatnak, hozhatnak forgalomba az uniós piacon, illetve exportálhatnak a harmadik országokba.

Felelősek azért is, hogy az általuk forgalmazott releváns áruk és termékek előállítása az előállító ország vonatkozó jogszabályaival összhangban történjen. A szállítmány megfelelésére vonatkozó felelősségvállalást az EUDR II. mellékletében közzétett „kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozat” című űrlap kitöltésével, aláírásával kifejezetten ki kell nyilvánítani. A nyilatkozatot a vámhatóság és az ellenőrző tagállami hatóság részére rendelkezésre kell bocsátani, cél szerűen majd egy EU-s szinten egységes szempontok szerinti nyilvántartási rendszerbe elektronikusan fel kell tölteni.

A kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozat

Az EUDR megkívánja, hogy formális, írásbeli nyilatkozattal a piaci szereplők megerősítsék azt, hogy az (EU)

2023/1115 rendelettel összhangban kellő gondossággal jártak el, és nincs kockázata, vagy csak elhanyagolható kockázata van annak, hogy a releváns termékek nem felelnek meg az EUDR 3. cikke a) vagy b) pontjának, amelyek a forgalomba hozás és forgalmazás feltételeit szabályozzák.

A nyilatkozatban meg kell adni az áru, a termék előállításának földrajzi helyét, az előállító ország vagy ország-részek azonosítása révén, beleértve az érintett terület egységek földrajzi hely-meghatározási koordinátáit is. Ezekhez az időmeghatározáson, helymeghatározáson és/vagy Föld-megfigyelésen alapuló földrajzi helymeghatározási koordinátákhoz felhasználhatók az Unió űrprogramja (EGNOS/Galileo és Koper-nikusz) keretében nyújtott űradatok és szolgáltatások. A földrajzi hely meghatározását részletesebben az EUDR értelmező rendelkezése tartalmazza (2. cikk 28. pont).

Az EUDR 3. cikkében foglalt forgalmazási feltételekről

A releváns áruk és a releváns termékek az EU piacon csak akkor hozhatók forgalomba vagy forgalmazhatók, illetve csak akkor vihetők ki, ha az alábbi feltételek mindegyike teljesül:

- erdőirtásmentesek;
- előállításuk az előállító ország vonatkozó jogszabályaival összhangban történt; és
- kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozattal vannak ellátva.

A fát tartalmazó vagy fa felhasználásával készült releváns termékek akkor tekinthetők erdőirtásmentesnek, amennyiben a fát 2020. december 31. után úgy termelték ki az erdőből, hogy azzal nem okoztak erdőpusztulást.

„Erdőpusztulás” alatt az EUDR alkalmazásában az erdővel borított területek olyan strukturális változásait kell érteni, amelyek a természetes vagy a természetesen regenerálódó erdők ültetvény erdőkké vagy egyéb fával borított területté való átalakítását vagy a természetes erdők „telepített” erdőkké való átalakítását jelentik. Ezt a természetességi állapotromlást a hazai erdőtörvény alapvetően már 2009 óta tiltja.

Az „előállító ország vonatkozó jogszabályai” alatt az EUDR alkalmazásában nemcsak az előállító országban alkalmazandó, az előállítási terület jogállásával ténylegesen összefüggő jogszabályokat, hanem ezen túl nemzetközi jog által védett emberi jogokat és az őslakos népek jogairól szóló

ENSZ-nyilatkozatban foglaltak szerinti, a szabad, előzetes és tájékoztatáson alapuló beleegyezés elvét is alkalmazni kell (2. cikk 40. pont).

A FLEGT önkéntes társulást (VPA) kötő országokból származó és FLEGT-engedéllyel rendelkező *fa és fa-termékek esetén* úgy kell tekinteni, hogy az előállító ország vonatkozó jogszabályait betartották.

Az említett „kellő gondosságra vonatkozó nyilatkozat” a forgalmazói kötelezettségek teljesítéséről szól, nevezetesen, hogy az ellátási láncban az információ-, adat-, és dokumentumgyűjtési, tájékoztatási és őrzési követelményeknek eleget tett; elvégezte a kockázatok értékelését (10. cikk), és kockázatsökkentő intézkedéseket alkalmazott (11. cikk).

Azoknak a piaci szereplőknek, amelyek nem mikro-, kis- és középvállalkozások („kkv”-k) vagy nem természetes személyek, évente a lehető legszélesebb körben – többek között az interneten – nyilvános jelentést kell tenniük a kellő gondosság elvén alapuló rendszerükről, ismertetve az általuk kifejtett erőfeszítéseket is.

Kit érint az EUDR?

Az EUTR-hez hasonlóan az EUDR a kötelezettek továbbra is „piaci szereplőként” és „kereskedőként” határozza meg. *Piaci szereplő* az a természetes vagy jogi személy, aki, illetve amely kereskedelmi tevékenység keretében releváns termékeket hoz forgalomba, vagy visz ki az EU piacáról.

Kereskedő a piaci szereplőtől eltérő személy az ellátási láncban, aki, illetve

amely kereskedelmi tevékenység keretében releváns termékeket forgalmaz.

A kereskedelemre gyakorolt nagy befolyásuk miatt a *kkv-nek nem minősülő* kereskedők felelőssége a *kkv-nek nem minősülő* piaci szereplőkével azonos. A többi, *kkv kereskedő* viszont az ellátási láncban hivatkozhat az előző láncszereplő által elvégzett kellő gondossági vizsgálatokra és nyilatkozatra, és „csak” azokat az adatokat, információkat, dokumentumokat kell összegyűjteni és öt évig megőrizni, amelyek igazolják, hogy mely szállítóktól szerezte be az adott árut, és mely piaci szereplőnek vagy kereskedőnek forgalmazta tovább.

A „*forgalmazás*” fogalma érdemel kiemelt a definíciók sorából: a releváns termék kereskedelmi tevékenység keretében történő rendelkezésre bo-

csátása az uniós piacon való értékesítés, fogyasztás vagy használat céljára, ellenérték fejében vagy ingyenesen.

A „*forgalomba hozatal*” alatt a releváns áru vagy a releváns termék első alkalommal történő forgalmazását kell érteni az uniós piacon. Így továbbra is előfordul, hogy természetes személy is piaci szereplővé válik.

A szankciókról dióhéjban

Az EUDR rendeletnek a piaci szereplők és a kereskedők általi megsértése esetén az EUTR-ből ismert elvek szerint *hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat* kell alkalmazni. Ilyen szankció lehet a pénzbírság, elkobzás, a jogsértéssel elért bevétel elvonása, a közbeszerzési eljárásokból és a közfinanszírozáshoz való hozzáféréstől való ideiglenes kizárás, a termékek forga-

lomba hozatalának, forgalmazásának vagy kivitelének ideiglenes megtiltása, az egyszerűsített kellő gondosság alkalmazásának megtiltása. A jogorvoslattal nem támadható érdemi határozattal elmarasztalt jogsértők neve, a jogsértés jellege és a kiszabott szankció jellege – bírság esetén az összege – is nyilvános megjelenést kap.

Mi várható a gyakorlatban?

A fát vagy faterméket első alkalommal az uniós piacra bocsátóktól vagy az azal kereskedőktől az EUTR-t felváltó EUDR esetében nyitva álló kérdés, hogy beszerzés esetén az erdőirtás-menteségről hogyan bizonyosodhatnak meg jól, és az igazolására milyen módszerek alkalmasak. Az ebbéli felelőssége alól az önkéntes tanúsító szervezetek igazolása nem mentesíti a forgalomba hozót vagy kereskedőt, legfeljebb egyike a nyomatékos bizonyítékoknak.

Az EUDR a jelenlegi származásigazoláshoz precízebb, így az előállítási hely adatát is tartalmazó információk megszerzését, ellenőrzését és megőrzését is megkívánja.

A faanyag- és a fatermékszállítási láncban a szoros nyomon követhetőség ugyanúgy követelmény marad. A gondos eljárásra vonatkozó formális nyilatkozat megtétele új elem, de kötött tartalmú űrlap lévén, kitöltése, benyújtása elvileg nem jelent nehézséget.

Kétséges viszont, hogy a jogszerű előállítás vizsgálati listájába újonnan bekerült elemek (pl. őslakosok földhasználati jogai tiszteletben tartása vagy az erdőirtás, a korrupció jelenléte az előállító országban vagy annak részein) egy adott területről vásároló piaci szereplő által milyen módszerrel, milyen mélységben vizsgálandók, hogy a

jogszerűtlenség kockázata kizárható vagy kockázata elhanyagolható legyen.

Az EUDR ellenőrzési feladatokat várhatóan a NÉBIH mint erdészeti hatóság fogja ellátni. A jogalkalmazás gyakorlati segítésére az Európai Bizottság útmutató kiadását tervezi.

Végtelen történet

Az EUDR a Bizottság határozott elképzelése mentén, kifejezetten feszített ütemben formálódott az Európai Parlament elé terjesztett kompromisszumos javaslatára. A tagállamok általi véleményezésből, javaslatételből Magyarország bőven kivette a részét, különös figyelemmel az EUTR alkalmazásában nyert tapasztalataira.

Az egyeztetés során az EUDR erdőpusztulás (állapotromlás) fogalmának meghatározása a jelentős számú tagállami kritika alapján például jelentősen megváltozott az eredeti javaslatához képest.

A rendelet korai tervezetében nem volt megkülönböztetés természetes személy, mikrovállalkozás, kis- és középvállalkozás és egyéb jogi személyek kötelezettségei között. A kis- és középvállalkozások kellő gondossági kötelezettségei sem különböztek a nagy piaci súlyú vállalatokétól. Magyarország az elsők között tette szavá a differenciálás szükségességét.

Kezdeményeztük azt is, hogy a természetes személynek, mikrovállalkozásnak és a kis- és középvállalkozásoknak minősülő piaci szereplőknek, kereskedőknek ne kelljen nyilvános éves jelentéseket közzétenniük.

Az előző éves árbevétel alapuló pénzbírság minimális küszöbhatára a természetes személyekre nem, csak jogi személyekre vonatkozik.

Több tagállammal egyetértésben javasoltuk a kellő gondossági nyilatkozatok meghivatkozással történő felhasználási lehetőségét az ellátási láncban a továbbforgalmazók által, valamint a nyilatkozatok nyilvántartásához a kereskedők hozzáférést a nyilatkozatnak a rendszerben megléte, regisztrációs száma ellenőrzése céljából. A tagállami vélemények alapján is a kiinduló javaslat jelentősen átalakult.

Bármilyen hosszú és nehéz is volt a sokoldalú, sok fórumon végbement egyeztetés, abban minden résztvevő tagállam és uniós szerv egyetértett, hogy az erdőirtás és az erdőpusztulás megállítására ilyen formában is, egységes európai cselekvésre van szükség.

Az EUDR formálódásának története a kihirdetésével nem ért véget. A Bizottság jogi aktus révén a jelenleg szabályozott áruk és az abból származó termékek KN-kódjait módosíthatja.

Az EUDR kötelezi a Bizottságot az alacsony vagy magas kockázatot jelentő országok vagy azok részei listája elkészítésére, közzétételére legkésőbb 2024. december 30-ig, valamint a lista naprakészen tartására.

Az EUDR harmadik országokkal együttműködéseket irányoz elő az erdőirtás, erdőpusztítás gyökérokai kezelésére, számítva az érintett tagállamokra is. A Bizottság 2024. június 30-ig hatásvizsgálatot köteles készíteni az EUDR hatályának az egyéb fával borított területekre történő kiterjesztése céljából, adott esetben jogalkotási javaslatl együtt.

A Bizottság 2025. június 30-ig hatásvizsgálatot készít az EUDR hatályának az egyéb természetes ökoszisztémákra – többek között a nagy szénkészletekkel rendelkező, illetve a biológiai sokféleség szempontjából nagy értéket képviselő egyéb földterületekre, például gyepterületekre, tőzeglápokra és vizes élőhelyekre – történő kiterjesztése céljából és adott esetben jogalkotási javaslatot is tesz. Ezen felülvizsgálattal összefüggésben indokolt esetben újabb, az erdőpusztulással, erdőirtással összefüggésben álló árucsoportok és származékos termékeik is az EUDR hatálya alá kerülhetnek.

Az EUDR kihirdetésével az EUDR közvetlen alkalmazását elősegítő hazai jogalkotásra is számítani kell, ami az ellenőrző hatóság kijelölését és többek között az erdőtervény és egyes végrehajtási rendelkezései szükségesszerű módosítását foglalja magában. 🌱

Illusztrációk: EU, Global Traceability, verpackung.de, AFP, Squarspace